

साहदं पञ्चमन्तु विधीयते । यज्ञोपवीतं च तथा
वासुकिं तस्य कारयेत् । दशबाहुस्तथा कार्यो देवदेवो
महेश्वरः । अक्षमालातिशूलञ्च चर्मदण्डमथोत्पलम् ।
तस्य दक्षिणहस्तेषु कर्तव्यानि महाभुज ! । वामे च
मातुलाङ्गञ्च चापादर्शं कमण्डलुम् । तथा चर्म च
कर्तव्यं देवदेवस्य शूलिनः । वर्णस्तथास्य कर्तव्यसन्दांशु
सदृशप्रभः” ।

ईशानादीनाम् “ईशस्तत्पुरुषाघोरवामजातक्रमेण तु । सित-
पीतकण्ठरक्तासतुर्वर्णाः प्रकीर्तिताः । पञ्चवक्त्राः स्रुताः
सर्वे दशदोर्दण्डभूषिताः । खड्गखेटधनुर्बाणकमण्डल-
लक्ष्मिणः । वराभयकरोपेताः शूलपङ्कजपाशयः” ।
वामो, वामदेवः । जातः, सद्विजातः ।

मूर्त्यष्टकस्य “शर्वो भीमो महादेवः रुद्रः पशुपतिर्भवः ।
उप ईशान इत्यष्टौ मूर्तयः शिवसन्निभाः । सृगा-
ङ्गच्छादामथो जटामण्डलमण्डिताः । तिनेत्रा वर-
खटाङ्गलिशूलवरपाशयः” ।

अर्जुनारीश्वरस्य “अर्जुं देवस्य नारी तु कर्तव्या शुभल-
क्षणा । अर्जुन्तु पुरुषः कार्यः सर्वलक्षणभूषितः ।
ईशरादेर्जटाजूटं कर्तव्यं चन्द्रभूषितम् । उमाङ्गे
तिलकं कुर्व्यात् भीमन्तमलकं वया । भस्मोद्भूषितमर्जुन्तु
अर्जुं कुङ्कुमभूषितम् । नागोपवीतनं चार्जुमङ्गं
हारविभूषितम् । वामाङ्गे तु रुनं कुर्व्यात् वनं
पीनं सुवक्तुलम् । उमाङ्गे तु प्रकर्तव्यं सुवस्त्रेण
च वेष्टितम् । मेखलां दापयेत्तल वज्रवैद्यभूषिताम् ।
ऊर्ध्वलिङ्गं महेशार्जुं सर्पमेखलमण्डितम् । पादस्य
देवदेवस्य समपद्मोपरिस्थितम् । सालङ्कृतं स्रुतं वाम-
मङ्गलेन विभूषितम् । त्रिशूलमक्षलक्ष्मण भुजयोः सव्ययोः
स्रुतम् । दर्पणश्चोत्पलं कार्यं भुजयोरपसव्ययोः” ।
दक्षिणामूर्तेः “दक्षेण स्रुतां प्रतिपादयन् सितान्ध्रं च
तथोर्ध्वभागे । वामे च पुस्तमखिलागमाद्यां विभ्राण-
मूर्द्धनं सुधाधरं च । सिताम्बुजस्य सितवर्णमीशं सित-
स्वरानेपनमिन्दुमौलिम् । ज्ञानं सुनिभ्यः प्रतिपादयन्
तं दक्षिणामूर्तिमुदाहरन्ति” ।

उत्तममहेश्वरयोः “युग्मं स्त्रीपुरुषं कार्यं उभेयौ दिव्यरूपिणौ ।
अष्टवक्त्रं तु देवेशं जटाचन्द्रार्जुभूषितम् । द्विपाणिं
द्विभुजां देवीं सुमध्यां सुपयोधराम् । वामपाणिन्तु
देवस्य देव्याः स्तब्धे नियोजयेत् । दक्षिणन्तु करं शम्भो-
रुत्पलेन विभूषितम् । देव्यास्तु दक्षिणं पाणिं स्तब्धे

देवस्य कल्पयेत् । वामपाणौ तथा देव्या दर्पणं दाप-
येच्छुभम्” ।

हरिहरस्य “कार्यं हरिहरस्यापि दक्षिणार्जुं सदा शिवः ।
वाममङ्गं हृषीकेशः श्वेतनीलाकृतिः क्रमात् । वरत्रिशूल-
चक्राक्षधारिणो बाहवः क्रमात् । दक्षिणे वृषभः पार्श्वे
वामभागे विहङ्गराडिति” ।

विद्येश्वराणाम् “विश्वकर्मशास्त्रात् “दिग्दर्शनां जटिलाः त्रयः
शरत्रिशूलधारिणः । घटाञ्जलिकराः सर्वे विश्वेशाश्चैक
वक्त्रकाः । अनन्तश्च त्रिमूर्तिश्च ध्वजः श्रीकण्ठ एव
च । शिवः शिखण्डो कनेत्र एकवद्वयं ते क्रमात्” ।

१ रुद्रभेदानां तत्ताजस्य “अथ रुद्रान् प्रपञ्चामि बाहुषोडशका-
न्वितान् । अजनामा महारुद्रो घत्ते शूलमथाङ्कुशम् ।
कपालं डमरुं सर्पं स्रुतञ्च सुदर्शनम् । अक्षस्त्रमथो
दक्षे तथा वामे कराटके । तर्जनीमूर्ध्नि तस्मिन् खटाङ्गान्तदधः
करे । गदां च पट्टिं च घण्टां शक्तिपरशुकुण्डिकाः” ।

२ एकपादस्य “एकपादाभिधो विभ्वत् स्तेडादः स्याद्वहन् शरम् ।
चक्रं डमरुकं शूलं स्रुतं तदधोवरम् । अक्षस्त्र-
ममथो वामे खटाङ्गशोर्ध्वहस्तके । घनुर्घण्टां कपालञ्च
कौमुदीं तर्जनीं घटम् । परशुश्चक्रमाधत्ते क्रमाद्
बाहुटके त्विति । अनेकभोगसम्पत्तिं कुरुते यजनात् सदा” ।

३ अर्द्धिर्बुधस्य “अर्द्धिर्बुधो गदां चक्रं चासिं डमरुस्रुतौ ।
शूलाङ्कुशाक्षमालाश्च दक्षोर्ध्वधःकरैः क्रमात् । तोमरं
पट्टिं चर्म कपालं तर्जनीं घटम् । शक्तिं परशुकं
वामे दक्षवद्धारयत्यसिम्” ।

४ विरूपाक्षस्य “विरूपाक्षस्ततः खड्गं शूलं डमरुकाङ्कुशौ ।
सर्पं चक्रं गदामक्षस्त्रं विभुत् कराटके । खेटं खटा-
ङ्गकं शक्तिं परशुं तर्जनीं घटम् । घण्टाकपोलकौ
चेति वामोर्ध्वादिकराटके” ।

५ रेवतस्य “रेवतो दक्षिणे चापं खड्गशूलं गदामङ्गम् ।
चक्राङ्कुशाक्षमालास्तु धारयन्सर्वसादितः । भटुः खेटश्च
खट्वाङ्गं घण्टातर्जनीकां ततः । परशुं पट्टिं पात्रं
वामबाहुकोर्कवत् । सर्वसम्पत्करोत्येष जायते वार्जुना-
ङ्कुशम्” ।

६ हरस्य “हराख्यो स्रुतश्चैव डमरुं शूलमङ्कुशम् । गदा-
सर्पाक्षस्त्राणि धारयन् दक्षिणोर्ध्वतः । पट्टिशतोमरं
शक्तिं परशुं तर्जनीं घटम् । खट्वाङ्गं पट्टिकाञ्चेति
वामोर्ध्वादिक्रमेण तु” ।

७ वक्ररूपस्य “वक्ररूपोदधहो डमरुश्च सुदर्शनम् । सर्पं